

Any I ♦ Barcelona 23 de Setembre de 1900 ♦ N.º 21

LO PENSAMENT CATALÀ

SETMANARI CIENTIFICH Y LITERARI

Preus de subscripció:

Espanya... 6 Ptas. l'any.
Estranger... 9 " " "
Un número 15 cts.—Atrassat, 25 cts.

PAGOS A LA BESTRETA

DIRECTOR LITERARI

Mossen Jacinto Verdaguer

Redacció y Administració:

Dormitori de St. Francesch, 5

IMPREMTA LA CATALANA

ORTODOXIA DEL SISTEMA Y DE LES DOCTRINES

DEL BEAT RAMÓN LLULL

III

Y arrivém al any 1372, que es quan va comensar la lluyta contra la orthodoxia de les obres del Doctor Arcangélich.

Ja feya cent anys que 'l Sistema científich y les Doctrines lulianes eran estudiades ab afany, y seguides ab entussiasme, y ab molt de profit per tota la Corona d' Aragó, y fins á l'estranger, y may ningú s'havia adonat de les *grans heretgies* del Beat Llull, fins que les va veure *innombrables* l'inquisidor Nicolau Aymerich, de la Ordre dominicana. Mes endavant ja parlarem, si á Deu plau, de la personalitat d'aquest Inquisidor; de la génessis de sa campanya antiluliana; de sos actes avans d'aquesta y en lo desenrotllo d'ella; y també del concepte que ell se merexia dels pobles de la Corona d'Aragó, del clero secular y regular y dels nostres Reys.

A ningú com á les obres del Doctor Arcangélich poden aplicarse ab tanta veritat aquelles sabudes paraules *Ferunt summos fulmina montes*; é igualment cap Doctor pot gloriejarse, com lo nostre Beat, de tenir les obres examinades y aprovades per les més altes autoritats de la Iglesia, no una, sino varies vegades, y d'haverse

regonegut la orthodoxia d'elles per los tribunals més autorisats.

Pero, ¿qué passá en 1372?

Donchs que 'l Papa Gregori XI enviá desde Avinyó, als 5 de Juny, una Butlla al Arquebisbe de Tarragona, En Pere Clascar, sentli saber que Fra Nicolau Aymerich li hvia manifestat que corrían molts llibres escrits en catalá, d'un tal Ramón Llull, mallorquí, en los quals, segons deya lo mateix Aymerich, hi havia molts erros contra la fe católica. En conseqüencia, mana Sa Santedat que 's recullexin aquells llibres y que sían examinats per lo mateix Arquebisbe, en companyia del dit Aymerich, y de altres subgectes, Mestres en les facultats de Teologia y de Dret; y en cas de que realment s'hi trobin erros contra la fe, mana igualment que 's cremin los tals llibres, demanant, si fos necessari, lo aussili del bras secular, y castigant als contradictors ab censures eclesiástiques.

Qui sápig a lo gran predicament que havian obtingut en aquells temps les doctrines lulianes per tota la nació catalana, y conega alguna mica lo caràcter catalá, y la empena irresistible de sos amors y de sos odis, fàcilment compendrà que 'l cor de Catalunya va botre d'ira al rebre's la nova d'una Butlla tant inesperada; com també 's farà càrrech de la immensa antipatia que ab son acte malestruch se guanyá l'Inquisidor

general de la Corona d' Aragó en lo cor de tots los catalans.

Don Emili Grahit en sa monografia «*El Inquisidor Fray Nicolás Aymerich*», plana 23, diu lo següent parlant d' eixa Butlla del any 1272: No consta el resultado que obtuvo este asunto, ni si llegó á reunirse el consejo de teólogos y juriconsultos, ni tampoco si se condenaron ó no las obras de Lull, aunque casi puede darse por seguro que no, puesto que es indudable que á haberse llevado adelante el asunto habría memoria de ello y constaría de todos modos la condena ó la absolució; y nada tiene esto de particular, esto es la falta de cumplimiento del mandato pontificio, si se tiene en cuenta lo aceptadas que eran las doctrinas lulianas en los Estados de la Confederación aragonesa.» (Gerona, 1878).

Pero resulta que 'ls informes del escriptor gironí sobre aquesta materia foren tant deficientes que ni sisquera va arribar á tenir conexement de la historia de la primera Butlla que figura en lo plet contra la orthodoxia de les obres del Doctor Arcangélich; si be per nosaltres axó no te res d' estrany veyent com veyem, ab aquella monografia al davant, que dit senyor únicament s' informá sobre aquexos successos en los escrits del enemich del nostre Beat, ó sia en lo *Directorium Inquisitorum* del propi Aymerich; y está clar, ¿com podia aquest posar en sa obra lo resultat del examen manat per lo Papa, havent sigut aquell altament satisfactori pera 'l Philosoph català? Fins ni la mateixa Butlla del 1372 posá en son *Directori* l' Aymerich, tement potser que donant compte d' ella venia obligat també á explicar ses conseqüencies, majorment havent sigut escrita á instancies d' ell, com diu lo mateix Papa. Ni 'l Sr. Grahit l' hauria coneguda á no servir-se de una de les edicions romanes del esmentat *Directori*, la del any 1587, segons confessió d' ell mateix, puix la Butlla del 1372 únicament se troba en aquestes edicions de la célebre obra inquisitorial; pero s' hauria enterat de una y altre cosa, axó es, de la Butlla pontificia de 1372 y del *Informe* enviat ab motiu d' ella per lo Arquebisbe Pere Clascar, dihent haverse verificat lo examen de les obres del Beat Lull y no haverse trobat en elles cap erro, si hagués tingut al davant, com nosaltres, entre altres obres que ho portan tot igualment, los quatre grossos volums de les *Vindiciæ Lullianæ* del Pare Pasqual, jatsia que ho hauria llegit en lo volum primer, planes 384 y següents.

Y l' ignorar la existencia de la *Informació* del

Arquebisbe de Tarragona es la causa dels judicis equivocats que sobres l' orthodoxia de les obres lulianes ne formá aquell bon senyor, y 'ls posá en la seva monografia. Obrin ja, donchs, la llarga *Informació* d' En Pere Clascar y veurém lo primer triomf del nostre Doctor Arcangélich. Porta la data de 15 de Septembre de 1373.

Diu allí lo sabi Arquebisbe, que davant d' ell y del Inquisidor General de la Corona d' Aragó, Fra Nicolau Aymerich, s' han reunit molts teòlechs y juriconsults pera lo examen de les obres del Beat Ramón Lull, que s' habíen trobat y passavan de vint; pero que, després de mirades, en cap d' elles s' hi havíen trobat erros contra la fe catòlica: *nullus tamen ex illis, quorum numerus hucusque ad viginti pervenit, et ultra, errorem in fide aliquem repertus fuit continere.*

Y continúa dihent lo Primat d' Espanya: «En virtud de les Lletres de Vostra Santetat aquí se hauria acabada la meva tasca; mes com lo Pare Inquisidor m' ha ensenyat un Catálech de vint Llibres que juntament ab una especial informació pensava enviar, y ha enviat realment, á Vostra Santetat, catálech que no correspon be als Llibres que comunament y ab certesa se creuen escrits per lo Beat Ramón, y molt menos se troba fidelment en aquestos la redacció dels Articles que ell censura, y en lo demás de l' informació hi han erros enormes de dret y de fet», m' ha semblat convenient examinar si 'ls erros que suposa lo Pare Inquisidor es cert que existixin, y si son formals ó únicament materials, valentme pera axó de persones d' una sabiduria é integritat probadíssimes».

Pero es de notar sobretot lo judici que forma de la manera de portarse l' Aymerich en aquest assumpto: l' acusa d' atrabiliari, de que barreja coses verdaderes ab altres de falses, de que se equivoca llastimosament, tant respecte la historia del Beat, com en lo relatiu á sos Llibres y á les proposicions que d' ells se 'n poden treure, de que no sab distingir la llum de les tenebres, y de que no 's dexe convencer ni pel raciocini més ben format d' homens peritíssims: tot lo qual desdiu de son carrech d' Inquisidor General de la Corona d' Aragó, com també fa molt de mal á sa justa anomenada científica.

Noverit ergo Sanctitas tua, quód P. Inquisitor prædictus eam in hoc tractando negotio vehementiam adhibere monstravit, quâ præconceptam apud plurimos partialitatis in canonicæ suspicionem confirmasse probetur: nec dubito quin tua Sanctitas me incomparabiliter meliús

hanc sibi veritatem in persuasis habebit, ubi primum occasiones illas habeat perspectas, ex quibus partialitas, et vicissim suspicio ista descendit. Sanè veris ipse falsa miscet in factis, et ea, tum circa historiam de hoc Raymundo, tum circa Libros ejus, et articulos, quos mihi extrahendos dixit ab illis; sed et in doctrina tanquam furibundus, et qui lucem à tenebris non discernat, articulos ita multiplicare contendit, ut nedum ex uno plures, verum Catholicos quoque pro erroneis, et hæreticis formet: neque ad ejusmodi ardoris mitigationem valet aliquis cuiusvis, vel peritissimi, ratiocinium, in tantum ut non solum suo tam delicato muneri, sed et suæ, alias celebri litteraturæ, præjudicialissimam factionarii consarcinatoris notam contraxisse, convincat oportet.

MOSSEN SALVADOR BOVÉ.

JOVENTUT

L' horitzó d' aquesta vida
trist de mi, quin horitzó!
El contemplo negre, negre
com unes ales de corb.
Al ser prop ma juvenesa,
lo vey daurat pel sol,
semblantme símbol de vida
l' esplendor de ma il·lusió.
Un palau trobí en la terra,
pera mi tot era hermós...
¡no había fendit encara
los fondos abims del cor!
Arribant ma juvenesa
s' enfosquia l' horitzó,
y l' espay anava omplintse
d' una tétrica foscor.
Desd' aleshores mon ánima,
despullada d' il·lusions,
sola, trista y malaltissa
navega en mars de fredor,
y al darme més foch la vida
sento més glassat mon cor.

F. VIVER PUIG.

JOAN SITJAR

Mon estimat amich y distingit escriptor rossellonés J. Delpont, acaba de dir desde les columnes de *Joventut* qui era Joan Sitjar.

Delpont y jo coneguerem aquest poeta en un mateix dia y en una vetllada; però ab la diferencia que Delpont rebé en la presidencia d' una sessió solemnpial l' homenatge del trovayre de Castell d' Aro, y jo formava part d' un públich desconegut del poeta.

Lo jove rossellonés doná després de la vetllada l' adeu als germans, y sortí del lloch ahon estava establerta la Redacció de *La Creu del Montseny* vers al Falcon, acompanyat per mossen Jacinto, Busquets y Punset y per qui ab dolor aquestes ratlles escriu. Durant lo trajecte que hi ha del carrer de Banys Nous á la Plassa del Teatre, passant per Avinyó y Escudillers, Delpont nos comunicá la impressió que rebé de la vetllada y varem notar que s' entusiasmava parlant de la tendresa de Joan Sitjar, del poeta de la naturalesa.

Jules Delpont ha correspost al poeta.

Tornárem á la Redacció de *La Creu del Montseny* los acompanyants, y 'ns trobarem de nou devant de la simpática figura del ampurdanés de nevat cabell, blanca perilla y platejat bigoti, qu' estava recitant magistralment sa *Festa Major* á un auditori escullit, de literats y poetas. Aquella nit vareig abrassarlo coralment, entrant abdos en una conversa literaria que durá fins á les altes hores en lo refetor de Casa Manso... Nos despedirem pera tornarnos á veurer prompte. ¡Com nos enganyém los homes! La mort nos ha separat fins lo gran día...

La trista nova de la mort de Joan Sitjar arrivá á mon cor trobantme apartadíssim d' aquest gran centre, en una masía situada entre altíssimes montanyes, á quin solitari lloch arrivá també la noticia de la mort de la bona mare del benvolgut amich Lluís Vía, al qual, encara que tart, envió desde aquestes planes mon sentit pèsam.

La soletat al camp m' ha fet caurer sempre la ploma de la mà: crech que es culpa del cansanci que porto de ciutat. Aquesta es la rahó que dono pera disculparme de no haverme en son propi temps ocupat de la mort del amich volgut, que te dret encara á demanarme la veneració y la paraula.

Joan Sitjar me confiá aquella nit de conversa lo gran secret de sa vida: 'm digué com se sentí poeta; ell posá aquella nit á mes mans un llibre, ab eloqüents comentaris de son puny y lletra; ell me revelá aquella nit ses aficions y ses preferencies literaries.

Guardo de Joan Sitjar la següent promesa, que faig present á sos hereus: dintre un any li enviaré un aplech de poesies inédites, pera ésser publicades; lo plasso acaba lo día 31 de Desembre pròxim.

Guardo també del *Angel del Ampurdà* un llibre: la novela *Ideal* (original de S. Albert, impresa á Sant Feliu de Guixols, l' any 1898). Al

ferme entrega d'aquest llibre, m'encomanà tornar-lo a son autor si Deu no li donava temps pera fer-hi present. Ha arribat ab la mort del amich, la condició per ell fixada pera entregar la novela *Ideal* a son autor; poso per lo tant a disposició del senyor Albert dit exemplar: en ell hi trobarà marcada la personalitat del poeta que tots plo-rem. A. C. S.

BERNAD Y DURAND.

MISSA NOVA

A MOSSEN SALVADOR PUIG Y OLIVÉ

Himne a tres veus, música de Diego Vilá y Priu.

Jorn d'agradosa festa,—passat lo temps de proba,
la gent acut al temple—per la solemnitat;
qué un modest fill del poble—celebra *Missa Nova*,
fent via al sacerdoti—tot pau y caritat.

Postrat en l'Ara Santa,—la entrada fa 'l novici,
renunciant a les gales,—que pompes vanes son;
al alsar l'ostia y calzer,—remembra 'l sacrifici
de qui donà la vida—per redimir al mon.

Nou sacerdot, esmenta—llarchs anys eix jorn de festa;
travalla per la Iglesia,—conforta al desvalgut;
aprenza 'l camí recte,—de ferm ton concurs presta,
y a l'ànima malalta—retorna la salut.

Soldat de Cristo,
per la gent prega,
que aquí 's congrega,
ab l'ambient pur,
de vida nova;
que al professoria,
per practicarla,
tens joia avuy.

Oh Sobirana
de Cels y terra
tot mal desterra,
de tos sirvents.
Y en aqueix acte,
de pler dolçissim,
gloria al Altíssim!
per tals mercès.

Que brandin les campanes,—al brill de llumenaries,
l'encens al cel s'elevi,—de fe es acte ab relleu;
la Verge l'acullexi,—servexin les pregaries,
pel ahir fill del poble,—ministre avuy de Deu.

JAUME CASAS PALLEROL.

IMPRESIONS DE VIATGE

FRAGMENTS DE UNA ANADA A MANRESA

Al atravessar lo pont sobre 'l riu Cardoner que
posa en comunicació la via-ferrea ab la ciutat,

nos varem parar admirant l'hermós espectacle
que 's descubria a nostra vista; als nostres peus,
lo riu com qui jugés a amagar deixant a trossos
lo cauce sech, pera posarse per un aqüeducte,
tot girat y mans cap a una vora, pera sortir mes
avall turbulent y escumós, demostrant ab sa so-
rollosa sortida lo desig de veurers lliure de
aquelles subterrànies presons, ahon lo tenian
lligat a les innombrables rodes inventades per la
industria del home, aquells blanquejats edificis
de una interminable serie de finestres ahon los
fills del treball guanyan lo pa ab la suor del seu
front, aquell soroll de batans, rodes, lo continuo
tic-tac del martell ó de la llansadora, unit al
xiulet de la màquina de vapor, indican clarament
que aquella forsa unida y guiada per la ma del
home posa en mohiment tots aquells artefactes
que donan per resultat tants y tants diferents
articles.

Ajasats per la vora de aquell riu que fa llásti-
ma per lo petit y respecte per lo seu treball, se
enroscan com a gegantina boa per aquella muna-
litica montanya, fàbriques y cases, ab jardins y
horts sentats sobre esglahons de sauló que per
sa naturalesa porosa, escup en fora l'aygua re-
vestint aquelles pedres de salpicada molsa que
pinta lo peu del poch terren que 's veu, de ta-
pissada verdor fins al cim de aquella aprofitada
montanya, coronada per la esbelta Basilica semi-
gòtica, que com a mare protectora vetlla pera 'ls
que humils están als seus peus.

¡Que simbólich es aquell espectacle! y ja quants
hermosos y sublims pensaments se presta sa
contemplació! Aquell hermos Sagué de la mo-
derna industria, coronat per lo que 'ns recorda
y senyala lo terme de nostres treballs... quan
van unides aquestes dos idees del treball y de
Deu la terra 's converteix en un paradís; per
aixó Manresa es la població industrial per exce-
lencia, rica, morigerada, honrada y verament
catalana, per haver sapigut agermanar los dos
grans ideals del Cel y del treball: a dalt la Cate-
dral, a baix les fàbriques.

FRANCISCO CLUA.

Tàrraga.

NOTES DE DOLOR

Quan ayuy nos hem vist vestits de negre
y 'ns hem trobat tan sols,
lo meu pare m'ha dit:—¡Fillet de l'ànima...!
y m'ha fet un petó.

No recordo que may, may en la vida
m'haig besat tan fort.

Quan trobo un bon amich y 'm dona el pésam,
li pregunto al instant:
—Tens mare?—Y si 'm diu: Sí—jo li contesto:
—Que Deu te la conservi per molts anys!

Mes, quan de tant en tant, á ma pregunta
algún respón que nó,
jo no dich res... obro ben be 'ls meus brassos
y l' estrenyo amorós contra mon cor.

Al costat de la imatge de la Verge
lo seu darrer retrato hi vaig posar,
y ab la gran fe d' un nen, á totes hores
prego desconsolat.

Y la imatge talment sembla que 'm digui
quan, abatut, caich á sos peus, plorant;
—Consolat al pensar que allà en la Gloria
la tinch també al costat.

R. SURIÑACH SENTIES.

NOTES DE GRAMÀTICA RABBÍNICA

(Continuació.)

V.—Confonen los Rabbins los verbs agafant una forma y donantli la significació d' una altra forma. Confonen també les classes dels verbs irregulars, y en aquest cas no hi ha més remey que acudir, ab les radicals, als Lexicons rabbinichs, que explican tals irregularitats. L' us y la constancia ayda molt pera adquirir facilitat y bon colp d' ull en aquestos estudis. En los quiescents jáyin-vau, y 'ls jáyin-jáyin, suplexen ab jirek la vocal llarga que, havían de portar la preformativa y la lletra característica, posant per compensació caldaica dáguesch fort á la primera radical.

VI.—En los participis s' han de fer les següents observacions En los plurals dels participis, sobre tot dels Lamek-Alef, la última radical es substituïda per lo vau quin no va seguit de cap més lletra. Lo participi femení de Nifal lo fan servir ó constituheix pronom substantiu. Usan los participis actius en significació activa en la següent forma: Ex: *kotló, mata ell, no que mata á ell*, es á dir l' afixa fa de subjecte y 'l verb denota la acció d' aquest. Lo participi pahul l' agafen moltes vegades en lo sentit de Benóni.

PERE M. BORDOY Y TORRENTS.

EXCURSIÓ

desde la plaça del Padró de Barcelona al santuari de Nostra Senyora de la Salut, situat en una fondalada que hi ha entre les montanyes de Sant Pere Martre y de Santa Creu d' Olorde.

(Continuació.)

Al sortir del carrer de Sant Antoni Abat nos trobém en la Ronda, aquesta ampla vía que

marca, desde les Dressanes fins arribar al Passeig de Sant Joan, la línia de muralles que limitava la ciutat vella per aquestos costats de S. á O. y de O. á N., desde hon pel costat de N. á E. enfilava un' altra secció de muralla que, apuntantse ab la Ciutadela y tornantse á rependre pel altre cantó anava á fer angle ab la de E. á Sud que es la que venia á la part de Mar. La generació actual no pot pas ferse cárrech de lo que era la Barcelona de sexanta anys enrera ab aquell cinturó de pedra que per tot arreu l' apretava, que no sols no li permetia engrandirse, sino que li privava bona part d' ayre que necessitava per respirar, puig com se pot figurar tothom no era de poca alsaria. Per altra part les contingencies de les guerres dels segles xvii y xviii havían reportat l' enderrocament de no pochi edificis particulars tant de dins com de fora les tals muralles, y que imposant la necessitat de proporcionar estada á la gent que hi vivia, motivá l' aprofitament de terreny y en conseqüencia l' estrenyiment de alguns carrers que ja pecaven d' esquifits y fins foren originades algunes placetes que hi havia, puix les més grans casi totes estavan ocupades per los fossars de les respectives parroquies, com per exemple la del Beat Oriol, la de Sant Jaume, la de Sant Pere y la de St. Just. Fins los portals s' havían anat regatejant, puix en la época á que fem referencia s' havían tancat ja de temps lo de Sant Pau, lo dels Tallers, lo de Sant Sever, lo de Junqueres, lo de Sant Daniel y tal vegada algun altre, subsistint solament lo del Angel que era lo mes important, lo Nou, lo del Mar, lo de Santa Madrona y lo de Sant Antoni.

Motivat per tot axó es que va anar despertantse en los barcelonins una afició gran á *sortir á fora*, pretextant qualsevol motiu.

Com no hi havia propiament dit altre punt a proposit per passejar que 'l terraplé de la muralla y si hermós era l' espectacle que n' oferia la del Mar, no era menys seductor era lo panorama que n' oferia la de Terra, que si se 'ns permet la comparació, s' assemblava á aquelles llanternes màgiques que aleshores s' estilavan en les que á cada moment se variavan les vistes, puix recurrentla, com qui diu á cada pas se canviava l' aspecte del paysatge. Per axó era lo que més atreya l' admiració dels estrangers y lo que més agradós feya lo passejar als matexos barcelonins.

Y la costum de contemplar la hermosura de aqueix pla que te per límits de sa extensió lo Llobregat y lo Besós y al fons aqueix rengle de montanyes que si belles al istiu per la verdor espléndida de que 's revestexen, no per per axó quedan sens fantasiosos atractius en lo fort del

hivern, va donar camí á aquesta afició á *sortir á fora* que es propia dels barcelonins. Y es que á son caràcter naturalment expansiu, com ho es fora de ses habituals y feyneres activitats tot poble treballador, aquell panorama l'atreya y lo induhía á aprofitar totes les ocasions que pogués dexar les quatre parets de casa seva, del obrador ó de la fàbrica, pera anar en busca del ayre pur que li manca.

Per axó es que no hi ha diumenge que no's vege la montanya de Montjuich, les salsaredes del Besós y Llobregat y tota aqueixa serralada que s'extent desde'l terme d'Esplugas fins al de Sant Andreu de Palomar concorreguda de families barcelonines, augmentant l'aglomeració de gent en diades assenyalades que com lo primer día de Quaresma y los segons dies de les Pasques, com qui diu queda deserta la ciutat, puix aquell qui no te una *torra* per anar á esbargirse, te una font preferida de les que hi ha per tot arreu d'aygua bona y regalada. Mes fins aqueix afany se veyia contrariat, puix per matiners que fossen los barcelonins no podían sortir de la ciutat que no s'haguessen obert los portals y no podían tampoch descuydarse gayre puix s'exposavan á trobarlos tancats si no eran á temps á entrar al toch d'oració. Per tot axó, tot-hom estava contra les muralles.

Per aqueix motiu la Junta Suprema provisional de la provincia de Barcelona, fentse interpretar dels desitjos del poble, mana que's tiren á terra á escepció de la de part de Mar. La disposició se dona als 27 de Juny del 1843 y l'endemá mateix se comensá l'enderrocament per la part de la Rambla de Canaletas y per la part de Junqueras, y l'Ajuntament públicament fa evident lo patriotisme d'aquella Junta composta de persones ben conegudes com son D. Antoni Benavent, D. Joan de Zafont, lo tan memorat Abat de Sant Pau, D. Rafel Degollada, D. Isidro de Angulo, D. Antoni Grau, D. Joan Castells, qui exercia de Vocal Secretari, y notifica al vehinat que s'ha constituít una Comissió encarregada de complimentar la tasca.

Peró la bona voluntat de la Junta Suprema y de la corporació municipal no pogueren fer més que tirar á terra lo tros de muralla que desde les torres de les Caneletes anava á parar al portal del Angel, la del altre costat d'aqueix portal fins á Junqueres y del Baluart que hi havia en aqueix punt fins arribar al altre baluart que era anomenat de Sant Pere, la del costat dret del Portal Nou y per fi la de la dreta del Portal de Sant Antoni. Peró axó encare ho hagué de fer á mitjes no del tot y hagué de suspendre l'empresa per falta de diner. Y per donar una idea de lo que's va fer aleshorés, que no podem ne-

gar que fou molt per lo que's podia, pero poch per lo que convenia, bastará dir que apesar de aquestos enderrochs la ciutat quedava tancada tant bon punt se feya vespre tancantse en conseqüencia los portals, y aquell que no havia pogut traspasar los portals, tan bon punt havia dextat de tocar lo redoblant que recorria les muralles, aquell tradicional ¡Entreu gats! ¡Entreu gats! ja calia que correués cap al Portal del Angel, que sempre tancaven un quart mes tart per consideració als descuydats á qui los havia passat lo temps sens adonarsen.

Y tant es axís que, fou un succés extraordinari, una fetxa digna de recordansa, aquella del 15 de Juny del 1845 en que per disposició de la autoritat militar comensa á estar obert lo Portal del Angel durant lo vespre fins á les onze. Tot-hom sortí á passar la vetlla al Passeig de Gracia: ningú se'n sabia avenir de que per últim s'hagués concedit lo que varies vegades havia sigut inútilment sollicitat. Fins al any 1855 s'hagué d'arribar perque mentres se feya la processó del Corpus no's tanquessen los portals.

D'aquestos, alguns que havian sigut tirats á terra al 1854 quan per donar treball als que havian quedat sense feyna durant lo cólera, varen tornar á esser refets. Axís es que'l qui escriu aqueixes ratlles guarda recort d'haver vist un nou portal de Sant Antoni quina construcció ja per si sola deya que havia de durar poch, y que més s'havia fet per poguer cobrar los drets de consums que no per guardar la ciutat, puix desgraciadament que algun enemich hagués vingut de sorpresa y hagués volgut entrar per allí, que no li hauria costat gayre.

RAMON N. COMAS.

CARTA OBERTA

ALS SENYORS EMPRESSARIS DEL TEATRE ROMEA

Molt senyors meus:

He llegit en lo cartell de la temporada de 1900 á 1901, que tenian en carpeta, pera estrenar, l'obra de don Albert Llanas, que porta per titol *Lo si de les noyes*.

Fora en mi faltar á la sinceritat y al dever que te lo bon catalá de defensar la personalitat de Catalunya, no dir á vostés que *Lo si de les noyes*, es una profanació literaria que no pot ésser representada en lo Teatre Regional, sens grave perjudici de sa reputació.

Conech l'arreglo (?) que de la magistral comedia de Moratin ha fet lo senyor Llanas; conech també la obra matriu: aconsello á vostés, que no

es prudent representar l'arreglo, perquè ademés de resultar una mutilació repugnant, es una tentativa contra la memòria del genial Larra.

Y pera que no se 'm tinga per apassionat en aquest assumpte, proposo a vostès, nombrin tres membres de sa confiança, que, junts ab tres de la meua, que 'm reservo lo dret d'elegir, constituirán tribunal d'honor, pera deliberar y sentenciar sobre la bondat de mon consell.

Son afectíssim servidor

J. B. y D.

D' ACÍ Y D' ALLÀ

Si la riquesa d'una llengua's mida pel nombre de veus que assenyalan un mateix concepte, ningú podrà dir que la catalana sia pobra.

Un dels motius d'aquesta riquesa lo veyém en la mateixa manera de ser del nostre poble; sa gran varietat d'expressió en les distintes comarques, que no perjudica, ans referma la unitat d'idioma, es fruyt del sentit pràctic de la rassa, tolerant y lliberal per naturalesa, feta expressa pera 'l comerç, perquè se sent veritablement social.

Peró dexém de banda aquest orde de consideracions que 'ns durían massa lluny del nostre objecte abuy; que no es altre que determinar quina diferencia hi ha entre dues paraules sinònimes, ó sia que servexen per a senyalar un mateix objecte.

Creyém d'utilitat gran l'estudi dels sinònims, sentintnos ab greu mal disposats per a una tasca tan delicada y primorosa; però com que es un treball que s'ha de fer, menester será que l'emprengue hu ó altre, anch que no sia sino pera despertarne la afició.

S'apareixen a cada moment aquestes dues paraules *jorn* y *día*, pera indicar l'espai de temps que tarda la terra en donar un vol sobre 'l seu pern, ó sían vintiquatre hores, y 'l mes reduhit en que 'l sol se troba damunt nostre.

La particularitat que oferexen aquestes dues paraules es que 'ls clàssichs les usaren indistintament, de forma que no pot dirse que la una pertany a certa época y la altra a época diferenta.

Ausias March les cita gayre be indistintament en los següents passatges:

DÍA.—1.er Lo dia clar | volria fer escur.

2.^{on} Dia abciach | per solemniat col.

3.er Vina a mi | de dia ó de nits.

4.¹ No se per que | tots dies hi affig.

JORN.—1.er Car dius un punt | tos delits son fastichs, romans ne llas, | tot jorn ne prens enseny.

2.^{on} E si treball | per tostemps jorn é nit

é faç quant puch | perquè 'm vullau amar.

3.er Tots los jorns meus | moment me semblarán.

4.¹ No 'm pot donar | mes en lo present jorn.

5.¹ ¿Qual será 'l jorn | que la mort yo no téma?

També podria fer esment de com usa indistintament los dos vocables En Bernat Metge—que estém estudiant.—Bastará a nostre objecte dir que, en efecte, posa indistintament *jorn* y *día*, com si fossen perfectament equivalents.

En llatí, d'ahon provenen los dos mots, significavan conceptes distints: *día* (*dies*) era la llum, y per lo tant se referia especialment al espai de temps oposat a la nit, mentres que *jorn* (*diurnus*) era propiament de *día*.

Diurnus, adjectiu se substantivá en la llatinitat de la decadencia, segons observa M. Brachet, donantli la significació d'espai d'un dia.

Aquesta significació s'imposá en les llengües italiana y francesa; en cambi la castellana s'acontentá ab la primitiva expressió.

Unicament lo català les ha admeses totes dues, y com ja hem dit, los clàssichs les usen indistintament ó poch menys.

A dir veritat, hem de confessar que al present lo us popular no ha pas admés per un igual aquestes dues paraules. Lo poble, en general, usa 'l vocable *día*, ab preferència a *jorn*. Aquest es conreuhat pels lletrats no mes, y en sentit exactament igual a l'altre: no cal pas que 'n citém exemples, perquè 's poden pendre arreu.

Històricament, repetím, los dos mots no tenen un mateix valor. *Día* es la claror, la llum; y per lo tant, quan lo poble diu aquell aforisme: «Per Sant Maties, tant de nits com de dies», indica que l'espai de les vintiquatre hores se troba partit en dues parts iguals la diada en que la Iglesia conmemora dit Sant.

Está molt ben dit, històricament parlant, *claror de dia*, *lo Sol es l'astre del dia*; *qui a gran dia's lleva tot lo dia trota*.

També es ben format, etimològicament, l'adverbi *dejorn*, que resulta de significat molt diferent dels que s'han format ab *día*: *de dia* ó *de dias*, «vestit de cada dia»; «qui per cada dia va bonich, ó es molt pobre ó es molt rich.»

De jorn es lo mateix que *d' hora*, *tost*, *aviat*, no teninhi res que veure la llum; *de dias* es ben distint, perquè assenyalava la presència del sol en l'horitzó, ó al menys sa claror. Se diu també: «A les sis tot temps es *día*, ó de *día*» En cambi, pot ser molt be que a les sis no sia *de jorn*, per exemple, pel que s'ha de llevar a dos quarts.

Heus aquí com resulta justificada perfectament la naxensa, ja en la llatinitat, d'una paraula que significués l'espai de vintiquatre hores, tota vegada que *dies* ó *día* propiament significava espai de temps en que la terra's banya ab la claror del sol.

«Los dies s'escursan», dirém, parlant ab propie-

tat, pera indicar que 'ns trobem en la tardor; y també podrém dir «los jorns s'escursen» si 'ns referim als que 'ns restan de vida; que per lo demás, no es de creure que la mare terra giravolte ab més delit ara que suara, ó que 'l rellotje del temps nos quede á deure alguna de les vintiquatre hores que fan lo compte complet del *jorn*.

Y entés axís, queda precisada ben bé la significació de les paraules *jornada* y *jornal* y *jornaler*, perque 's referexen al treball y paga corresponent á varies hores de les vintiquatre del *jorn*, y compren axí als que treballan de nits com als que treballan de *días*, com als que 's vejan obligats á treballar *dia* y nit pera ferse 'l *jornal*.

SEBASTIÀ FARNÉS.

CRÒNICA

Diumenge passat se celebrá la inauguració del hostatge del «Centre Catalunya» de St. Martí de Provensals ab una festa literari-musical que revestí gran entusiasme. Lo senyor President D. Joaquim Borrell digué com y perque se havia fundat lo Centre, que principalment es per instruhir al poble, y en Company, Alvarez representant del «Catalunya y Avant» esplicá les ventatjes que reportará; llegiren poesies los Srs. Joan, y Martínez, Soler, Mans, Costa, Blasi y Elías y la nena Hortensia Arraé.

La orquesta «Los tranquils» executá ab pulcritut y bon acert «Raimond Souvenir d' Ostende», «Fantasia de la flauta», y «Tutti in maschera»; la «Lira Martinense» coro dirigit per l'entusiasta jove Sr. Barberá cantá ab molta afinació y ajust les composicions «De bon matí», «Los pescadors», «La donzella de la costa» y «Salut als cantors», vejentse obligat á entonar á instancies del públich un cant catalá, que 'ls concurrents escoltaren drets y ab respecte; lo barítono Sr. Pascal acompanyat al piano pel Sr. Voltas cantá «Prech d' Amor», «Ausencia» y l' «Himne Transvalench.

La concurrencia premiá á tots ab frenétichs aplausos.

—La «Agrupació Protectora de la Ensenyansa Catalana», ha acordat donar á son càrrech varies classes en lo propi curs que comensará 'l primer d' Octubre y finirá 'l 31 de Maig.

Les classes serán de *Gramática Catalana* los dilluns y dijous; *Geografia de Catalunya* los dissabtes; abduas assignatures á càrrech d' en Francisco Flos y Calcat. *Historia de Catalunya* los dimecres, per en Joseph Fiter y Inglés.

Lo lloch designat pera les esmentades classes, es lo *Col·legi de Sant Jordi*, de 9 á 10 de la nit, essent necessari solament pera assistirhi en calitat d' alumne, lo pago de la matrícula que es lo de *cinch pessetes* pera tot lo curs y completament gratuít pera los socis de la Agrupació.

Axís mateix te 'l projecte de donar conferencies públiques dominicals sobre temes semblants á les classes anunciades.

—Lo día 16 va acabar sós dies després de llarga malaltia lo pintor-restaurador En Alexandre Planella y Roura. Era home á qui no mancavan conexements artistichs y que 's ha-

via sapigut guanyar anomenada en la restauració d' obres antigues de pintura en lo que algunes vegades havia estat encertat, lo qual no es poch si 's te en compte les dificultats que oferexen los treballs d' aquesta mena. Al cel cia.

—Hem rebut la visita del jove y notable crítich italiá Bernat Sanvicenti, lo qual nos ha anunciat que dintre pochés dies arribará (D. V.) á nostra ciutat son eminent mestre Artur Farinelli.

Bernat Sanvicenti está fent un estudi de la literatura catalana en los segles XIII, XIV y XV, quin plan tindrem la honra de donar á conixer á nostres lectors en article que nos ha promés l' autor.

—A la Universitat de Budapest s' ha promogut un conflicte entre los estudiants antisemites y los liberals. Reunits á la sala d' aquell Centre al objecte de fer eleccions pora 'l comite de la Associació Universitaria comencaren los antisemites á cantar y cridar contra 'ls liberals. Arribaren á les mans, mes los primers, que feyan majoria feren sortir á sos candidats. Los liberals en cambi s' esbravaren situant-se davant les oficines del periodich catòlich «Alkotmany» y cremant un paquet de números d' eix periodich.

—A instancies de varios subscriptors y amichs obrirém proximament una secció de critica de Teatre en la qual se parlará de les obres en quines se reflexin millor los principis de la Estética y siguin, per lo tant dignes d' ésser estudiades.

—Lo día 15 de Octubre inaugurarà lo curs de 1900-1901, la Academia de la Societat Filarmónica (Fernando VII, 57, entressol). Es de rocomanar l' ingrés en la citada academia als que 's proposan seguir la carrera musical, tant per la part económica, com per l' intelligent professorat que se encarregará de las diferentes classes, baix la direcció dels coneguts mestres D. Mateu Crickboom y l' Sr. Mas y Serracant, director y sub-director respectivament.

—Lo día 15 del actual lo célebre violoncellista catalá Casals doná un concert á Sant Sebastián en lo palau de Miramar. Se diu que junt ab lo notable pianista Guervós se proposa fer un altre viatge artistich.

—Lo día 30 del corrent, á las 9 del-vespre, tindrà lloch en lo local de «La Familiar Obrera» (Sans), una sessió necrológica en honor del mestre Laporta y segons sembla revestirà molta solemnitat.

Se donará lectura á la biografia del finat y als elogis que varis y coneguts Mestres de Música de Catalunya emitexen sobre sa personalitat artistica. La part musical constará de varies obres del mestre: Pesses instrumentals pera banda, orquesta, quarteto de corda, piano y armonium y pesses de cant pera diferentes veus, entre elles la darrera que va escriure, «La Barretina», lletra de nostre director Mossen Verdager, que executarà la aplaudida societat coral «Euterpe de Clavé».

Varies societats de Hostafranchs y Sans que volen rendir un tribut á la memoria del que fou lo seu mestre y amich cantarán una Elegia que li dedica 'l mestre Sadurní y que posará fi á tan solemne acte.

—La societat coral «Euterpe» donará 'l quint y últim concert de la temporada, demá, festivitat de la Mare de Deu de la Mercé, á les 8 del matí, ab un escullit y variat programa figuranthi les principals composicions que han tingut éxit durant la temporada.